

СТАНОВИЩЕ

относно конкурс за заемане на академичната длъжност доцент по област на висше образование: 2.Хуманитарни науки; професионално направление 2.4. Религия и теология (Нравствено богословие – религия и нравствено възпитание), с единствен кандидат:

д-р ИВЕЛИНА НИКОЛОВА НИКОЛОВА,

гл. ас. в катедра - Теология, факултет – Философско-исторически факултет, Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“, обявен в Държавен вестник, бр №39/2.05.2023

Автор на становището (член на НЖ):

проф. дин Димо Д. Чешмеджиев, Пловдивски университет “Паисий Хилендарски“

За участие в настоящия конкурс, единствената кандидатка, гл. ас. д-р Ивелина Николова Николова, е представила една монография, девет учебни помагала и методически ръководства по религия, три статии в издания с импакт фактор, две статии в издания без импакт фактор. Тези трудове досега не са участвали в конкурси за кариерното израстване на Ивелина Николова, вкл. в конкурса и за главен асистент. Извън представените за конкурса за доцент трудове, кандидатката има впечатляваща библиография - още две монографии, две студии и шест статии в издания с импакт фактор, девет статии в издания без импакт фактор, и още 13 учебника и методически ръководства за обучение по религия.

От справката дадена от Философско-историческия факултет на ПУ става ясно, че кандидатката води седем курса лекции, и четири курса упражнения, с обща натовареност 495 часа, кое е доста над норматива на Пловдивския университет (360 часа), което показва, че доцентурата е осигурена с достатъчен брой часове.

Няма да се спирам на учебно-административната дейност на кандидатката (наречена кой знае защо научно-изследователска, а всъщност се отнася до участия в държавни изпити, акредитации, разработка на учебни планове), където тя е била също изключително активна, доколкото тази дейност е съпътстваща за всички преподаватели

(независимо от тяхното желание) и изяжда голяма част от времето и усилията им. Трябва непременно да се отбележи обаче, нейната художествено-творческа дейност, свързана с предпечатна подготовка, графичен дизайн и оформление на различни научни и научнопопулярни издания, нещо на което аз самият съм бил свидетел в няколко случая.

Представените от нея данни за научна и преподавателска дейност удовлетворяват минималните национални изискванията за явяване на конкурс за доцент (общо 695 точки).

Монографията, която кандидатката представя за конкурса е със заглавие „Многоликост на християнската надежда“, Пловдивско университетско издателство, Пловдив 2015 г. Изследването е представено като втора част от една аретологичната трилогия, посветена на трите християнски добродетели - вяра, надежда и любов. Всъщност това е първа част от трилогията, доколкото е излязла още през 2015 г., а изследването за любовта е втора част, защото е публикувано през настоящата 2023 г., доколкото успех да се справя с представените документи.

В увода кандидатката разглежда някои методологически въпроси. Без да се спирам подробно, бих искал да кажа, че тя е напълно права, за проблемите, които има богословската наука, която вече и у нас се развива предимно в светски академични заведения. Това е реален проблем, особено в България, където доскоро в условията на атеистичен режим, богословското образование беше отделено от светските академични висши училища. Впрочем този проблем съпътства развитието на християнското богословие през цялата му история, дори в условията на късноантичните и средновековните общества, които са религиозни. И тогава е имало „вътрешна“ и „външна“ философия, и често те не са се спогаждали. Д-р Николова се е справила успешно с това предизвикателство, макар, че на места личи сблъсък на двата вида мислене – религиозното и светското.

Това е едно солидно изследване, въпреки, че самата авторка го е определила като „...обширно въстъпление към структурните и съдържателните оси на темата, разкриващи многоликите прояви на християнската надежда в контекста на християнската аретология и систематика“. С други думи, авторката приема своята работа както е модерно да се казва сега, като подстъп към темата. Въпреки това тя е осъществила не само въведение,

ами в голяма степен я е развила. Структурата наистина отговаря на това, което тя е заявила като намерение – първата част от разработката представлява преглед на развитието на идеята за надеждата в историята на европейската мисъл (включително блискоизточната традиция, на базата на елинистическата култура). В самия преглед на изворите и литературата, д-р Николова до голяма степен е успяла да разгледа по същество този въпрос. Затова няма строго разграничение на двете части на монографията, въпреки, че втората част е посветена на същностното разглеждане на основния проблем. В първата част са поставени много от въпросите, на които се търси отговор във втората.

В тази втора част се акцентира върху някои много важни въпроси. На първо място там се разглежда старозаветното отношение към надеждата, докато в първата част се започва от древноелинските схващания по този въпрос. Би могло да се приложи и друг подход, чисто хронологически, и елинските философи да бъдат разгледани в някаква последователност със старозаветните, но по този начин по който е структуриран текстът по-добре се открояват двете течения, които лежат в основата на християнските схващания.

По същият начин стои и въпросът за втора глава от втората част, където се разглежда българската традиция, в лицето главно на проф. Иван Панчовски. Тази глава би могла да бъде включена и в първата част, където приносите на проф. Иван Панчовски да бъдат поставени в контекста на развитието на изследването на проблема. Поместена във втората част обаче, по-добре се откроява делото на основния български автор по темата.

Непременно трябва да се обърне внимание на може би най-важната задача, която си поставя авторката в тази втора част, а именно опитът за есхатологичната трактовка на темата. Този въпрос се засяга и на други места в монографията, и в първата част, когато се разглеждат възгледите на някои от основните християнски автори по въпроса, но съвсем правилно д-р Николова е отделила още веднъж специално внимание на този проблем, който очевидно лежи в основата на християнските възгледи за надеждата!

Накрая бих искал да направя някои препоръки, макар, че става въпрос за издаден труд, който има своя книжовен живот от 2015 г. насам. От гледната точка на историкмедиевист, бих искал да видя по-строгово разграничение на изследваните текстове на изворни и интерпретативни. Струва ми се, че на места, изложението е доста разширено

със съпътстващи въпроси на основния, но някъде връзката се е загубила. Тази констатация мога да илюстрирам с изложението във втора глава на първата част. Там, при прегледа на идеята за надеждата в съвременното богословие се препоръчва съвсем логично християнското богословие да се върне към светоотеческата традиция, където въпросът за надеждата е разработен най-подробно, с оглед и на старозаветната идея и на класическата гръцка философия. Не е необходимо обаче да се разглеждат възгледите на великите отци на църквата толкова подробно и всеобхватно, а само тези от тях, които имат връзка с темата. Може би тук е оказала влияние преподавателската дейност на авторката, доколкото поднесен по този начин текстът би бил по-лесно възприеман от учаща се публика.

Някъде има и отклонения от основната тема. Тук ще дам само един пример. Каква връзка има напр. въпросът за симфонията между държавата и църквата с идеята за християнската надежда (с. 87-88)? Приведените мнения на съвременни руски богослови не са убедителни, техните изследвания имат други цели, независимо дали се говори за надежда или не! В такъв смисъл изложението би могло да бъде по-стегнато и целенасочено.

Могат да бъдат направени и още бележки, като например името на Жан Калвин, наречен Джон (с. 226); на места термините нация, племе, народ са смесени (напр. на с. 224). На с. 298, се изброяват няколко православни енциклопедии, в които се говори за християнската надежда. Аз бих добавил и най-новата, която е и най-пълна – Православная енциклопедия, издавана от Московската патриаршия, където има много хубава статия по този въпрос.

Въпреки направените бележки, пак повтарям, че това е едно солидно изследване, което, използвайки постиженията на богословската мисъл, и най-вече българската, която в никакъв случай не е по-изостанала от тази в „близки православни страни“. Независимо от броя на авторите и публикациите върху проблема. В такъв смисъл тази монография прави следваща крачка в изследванията на християнската надежда. Само тази книга, а авторката има още една, която не е представена за настоящия конкурс (вероятно по причини от техническо естество), би била напълно достатъчна за да може тя да се хабилитира като доцент.

Д-р Николова обаче е представила за конкурса и няколко научни разработки по проблемите на религиозното образование. Три от тях (на английски език) са в

индексирани издания. В тях авторката е споделила опита си натрупан от няколко образователни проекта, на различно ниво, както и от своята практика на преподавател по религия. В останалите две статии, публикувани в издания без импакт фактор, вече на български език, се разглеждат също важни въпроси на обучението по религия, между които бих искал да обърна внимание на един въпрос, който е засегнат от д-р Николова и в други нейни изследвания, а именно интерактивното обучение по религия.

Всички тези чисто научни приноси не остават само по страниците на академичните издания. Д-р Николова е представила цяла серия от учебници и статии, които имат научно-приложен характер, доколкото са посветени на въпроси свързани с преподаването по религия на различни нива в образователната ни система. Представеният комплект е от девет учебника и методически помагала – четири учебника от първи до четвърти клас, съпътстващите ги четири методически ръководства и една интерактивна книжка за обучение по религия, пак за този период от обучението на децата. Те са написани във връзка с новата учебна програма за обучение по религия, приета през 2018 г. Силно впечатление прави, че от тези помагала са продадени 16 000 бройки, което само по себе си е показател за тяхното качество и за обществената нужда от тях.

Най-накрая искам да завърша с нещо, което знаят дори начинаещите богослови. В християнската традиция, особено на по-широко обществено ниво, трите християнски добродетели – вяра, надежда и любов, са персонифицирани с трите непорочни дъщери на една майка-мъченица на име София. И четирите са изключително почитани. Както е добре известно, на по-високо богословско ниво, Св. София е Исус Христос, той е Премъдростта, той е Словото. Той в крайна сметка, ако използваме персонификацията на римската мъченица и нейните дъщери, е баща на надеждата, и самата надежда! Нещо, което е доказано много добре в монографията представена за настоящия конкурс.

След запознаване с представените в конкурса материали и научни трудове, анализ на тяхната значимост и съдържащи се в тях научни, научно-приложни и приложни приноси, намирам за основателно да дам своята положителна оценка и убедено да препоръчам на Научното жури да изготви доклад-предложение до Факултетния съвет на Философско-историческия факултет за избор на гл. ас. д-р Ивелина Николова на академичната длъжност „доцент“ в ПУ „Паисий Хилендарски“ по област на висше

образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.4 Религия и теология (Нравствено богословие – религия и нравствено възпитание).

Прочее, призовавам почитаемото жури да присъди на гл. ас. д-р Ивелина Николова Николова академичното звание „доцент“, за което ще гласувам без колебание.

Пловдив

2 август 2023 г.

Илинден

проф. дин Димо Чешмеджиев